Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEJ ADVOKÁTKY
JULIANE KOKOTT
prednesené 30. júna 2016 [1]

Vec C-243/15

Lesoochranárske zoskupenie VLK
proti
Obvodnému úradu Trenčín

(návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Najvyšší súd Slovenskej republiky)

„Životné prostredie — Aarhuský dohovor — Správne konanie na vydanie súhlasu na projekt — Návrh združenia na ochranu životného prostredia na priznanie postavenia účastníka konania — Ukončenie konania na vydanie súhlasu pred rozhodnutím o návrhu — Právna ochrana proti rozhodnutiu — Účinná súdna ochrana“

I – **Úvod**

1. Spor vo veci samej, ktorý viedol k tomuto návrhu na začatie prejudiciálneho konania, pripomína v závislosti od uhla pohľadu buď právnicky inšpirované diela Franza Kafku, najmä poviedku „Pred Zákonom“, alebo Dona Quijota.

2. V prípade Kafku sa postave hľadajúcej spravodlivosť bez zjavného dôvodu obmedzuje prístup k súdu, až kým vysilená zomrie. Naopak Don Quijote trvá na boji proti veterným mlynom, namiesto toho, aby sa venoval rozumnejším veciam.

3. Aj mimovládna organizácia Lesoochranárske zoskupenie VLK (ďalej len „LZ“) sa pred slovenskými súdmi usiluje, doteraz bezúspešne, o dosiahnutie ochrany práv. Namiesto toho sa LZ odkazuje na iný opravný prostriedok, ktorý ale medzičasom zanikol preklúziou. Chyba ale možno nespočíva v slovenskom systéme ochrany práv, ale v tom, že LZ, napriek relevantným pokynom, trvá na tom, aby pokračovalo v už raz zvolenej ceste, namiesto toho, aby včas zmenilo smer.

4. Súdny dvor má objasniť, či je procesnoprávna podoba žaloby podanej združením v slovenskom procesnom správnom práve zlučiteľná so zásadou efektívnej právnej ochrany podľa článku 47 Charty základných práv. Sporným slovenským ustanoveniam v zásade nemožno nič vytýkať. Napriek tomu si ich uplatňovanie v konaní vo veci samej vyžaduje zvláštnu opatrnosť, aby sa jednak predišlo Kafkovmu paradoxu, ale aby sa tiež neprispievalo k pochabosti vykreslenej Cervantesom. V tejto situácii Súdny dvor môže dať vnútroštátnym súdom len pokyny týkajúce sa uplatniteľných základných princípov, riešenie však musia nakoniec nájsť sami.

5. Článok 47 Charty sa však vzťahuje len na vykonávanie práv alebo slobôd garantovaných právom Únie. Preto sa ako predbežná otázka musí preskúmať, či sa môže združenie na ochranu životného prostredia, akým je LZ v spore vo veci samej, takýchto práv a slobôd dovolávať.

1 — Jazyk prednesu: nemčina.

6. V súvislosti s určitými procesmi účasti verejnosti sa už prebratím Dohovoru o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia[2] (ďalej len „Aarhuský dohovor“) Európskou úniou zaviedla žaloba združení obmedzená na určité povoľovacie konania.[3] Tieto ustanovenia sa však nevzťahujú na spor vo veci samej.

7. Vo svetle Aarhuského dohovoru a všeobecných zásad týkajúcich sa odvolávania sa na normy práva Únie však združenia na ochranu životného prostredia môžu presadzovať právo životného prostredia Únie aj mimo rámca výslovne upravenej žaloby združenia. Osobitne v spore vo veci samej je popri tom možné odvodzovať relevantné právne postavenie aj priamo z Aarhuského dohovoru.

II – **Právny rámec**

A – *Medzinárodné právo*

8. Základom právneho postavenia združení na ochranu životného prostredia v práve Únie je Aarhuský dohovor. Článok 1 Aarhuského dohovoru hovorí o jeho cieľoch:

„Každá Strana bude zaručovať práva na prístup k informáciám, účasť verejnosti na rozhodovacom procese a prístup k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia v súlade s ustanoveniami tohto dohovoru, s cieľom prispieť k ochrane práva každého človeka, príslušníka tejto i budúcich generácií, žiť v životnom prostredí, ktoré je postačujúce pre zachovanie jeho zdravia a dosiahnutie blahobytu.“

9. Združenia na ochranu životného prostredia sú uvedené v definícii verejnosti a zainteresovanej verejnosti v článku 2 bodoch 4 a 5 dohovoru. Podľa toho:

„4. ‚Verejnosť‘ znamená jednu alebo viac fyzických alebo právnických osôb a v súlade vnútroštátnymi právnymi predpismi alebo praxou ich združenia, organizácie alebo skupiny.

5. ‚Zainteresovaná verejnosť‘ znamená verejnosť, ktorá je alebo by mohla byť ovplyvnená rozhodovacím procesom týkajúcim sa životného prostredia, alebo sa o tento proces zaujíma; pre potreby tejto definície sa mimovládne organizácie podnecujúce k ochrane životného prostredia a spĺňajúce všetky požiadavky vnútroštátneho práva považujú za zaujímajúce sa o rozhodovací proces.“

10. Článok 6 Aarhuského dohovoru požaduje účasť verejnosti na rozhodovaniach o vymedzených činnostiach. Tieto zahŕňajú aj prvky posudzovania vplyvu na životné prostredie. Článok 6 ods. 1 upravuje pôsobnosť tohto konania:

„Každá strana:

a) bude uplatňovať ustanovenia tohto článku vo vzťahu k rozhodnutiam či povoliť navrhované činnosti uvedené v prílohe I;

2 — Ú. v. EÚ L 124, 2005, s. 4, prijatý rozhodnutím Rady 2005/370/ES zo 17. februára 2005, Ú. v. EÚ L 124, 2005, s. 1.

3 — Smernica 2003/35/ES Európskeho parlamentu a Rady z 26. mája 2003, ktorou sa ustanovuje účasť verejnosti pri navrhovaní určitých plánov a programov týkajúcich sa životného prostredia, a ktorou sa menia a dopĺňajú s ohľadom na účasť verejnosti a prístup k spravodlivosti, smernice Rady 85/337/EHS a 96/61/ES (Ú. v. EÚ L 156, 2003, s. 17; Mim. vyd. 15/007, s. 466). Pozri k tomu rozsudok z 12. mája 2011, Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland, Landesverband Nordrhein-Westfalen (C-115/09, EU:C:2011:289).

b) v súlade so svojím vnútroštátnym právom bude tiež uplatňovať ustanovenia tohto článku na rozhodnutia o navrhovaných činnostiach neuvedených v prílohe I, ktoré môžu mať významný vplyv na životné prostredie. Strany na tento účel určia, či určitá navrhovaná činnosť podlieha týmto ustanoveniam.“

11. Článok 9 Aarhuského dohovoru obsahuje ustanovenia o opravných prostriedkoch vo veciach životného prostredia. Článok 9 ods. 2 sa týka konaní, ktoré boli predmetom účasti verejnosti, odsek 3 platí pre všetky ostatné rozhodovania týkajúce sa práva životného prostredia a odsek 4 obsahuje určité procesné zásady:

„2. Každá strana, v rámci svojho vnútroštátneho práva, zabezpečí, aby členovia zainteresovanej verejnosti

a) majúci dostatočný záujem alebo, alternatívne,

b) ak pretrváva porušovanie ich práva v prípadoch, kde to právne predpisy strany upravujúce správne konanie požadujú ako predbežnú podmienku,

mali prístup k procesu preskúmania pred súdom a/alebo iným nezávislým a nestranným orgánom ustanoveným na základe zákona s cieľom napadnúť vecnú a procesnú zákonnosť akéhokoľvek rozhodnutia, úkonu alebo opomenutia, podliehajúc článku 6 a v prípadoch stanovených vnútroštátnym právom a bez toho, aby boli dotknuté ustanovenia odseku 3, a iným relevantným ustanoveniam tohto dohovoru.

O tom, čo predstavuje dostatočný záujem a porušovanie práva, bude rozhodnuté v súlade s požiadavkami vnútroštátneho práva a v súlade s cieľom dať zainteresovanej verejnosti široký prístup k spravodlivosti v rámci rozsahu pôsobnosti tohto dohovoru. Na tento účel sa záujem akejkoľvek mimovládnej organizácie, ktorá spĺňa požiadavky uvedené v článku 2 ods. 5, považuje za dostatočný na účely písmena a). Tieto organizácie budú považované za také, ktorých práva môžu byť porušené na účely písmena b).

Ustanovenia odseku 2 nevylučujú možnosť predbežného preskúmania správnym orgánom a nie je nimi dotknutá požiadavka uplatnenia správneho preskúmania pred súdnym preskúmaním, ak takáto požiadavka vyplýva z vnútroštátneho práva.

3. Naviac, bez toho, aby boli dotknuté procesy preskúmania uvedené v odsekoch 1 a 2, každá strana zabezpečí, ak sú splnené podmienky uvedené v jej vnútroštátnom práve, ak sú nejaké, aby členovia verejnosti mali prístup k správnemu alebo súdnemu konaniu umožňujúcemu napadnutie úkonov a opomenutí súkromných osôb a orgánov verejnej moci, ktoré sú v rozpore s jej vnútroštátnym právom v oblasti životného prostredia.

4. Naviac, bez toho, aby boli dotknuté ustanovenia odseku 1, postupy uvedené v odsekoch 1, 2 a 3 zabezpečia zodpovedajúcu a účinnú nápravu vrátane prikázaných úľav, ak sú vhodné, a musia byť primerané, spravodlivé, včasné a nie nedostupne drahé.

…“

B – *Právo Únie*

1. Posudzovanie vplyvov na životné prostredie

12. Aarhuský dohovor bol do práva Únie čiastočne prebratý smernicou 2011/92[4].

13. V článku 1 ods. 2 písm. d) a e) smernice 2011/92 sa vymedzuje pojem dotknutá verejnosť:

„d) ‚verejnosť' znamená jednu alebo viacero fyzických osôb alebo právnických osôb a v súlade s vnútroštátnym právnym poriadkom alebo praxou ich združenia, organizácie alebo skupiny;

e) ‚dotknutá verejnosť' znamená verejnosť, ktorá je dotknutá alebo pravdepodobne dotknutá, alebo má záujem na postupoch environmentálneho rozhodovania uvedeného v článku 2 ods. 2; na účely tejto definície sa predpokladá, že mimovládne organizácie, podporujúce ochranu životného prostredia a spĺňajúce požiadavky vnútroštátneho práva, majú záujem."

14. Článok 11 smernice 2011/92 obsahuje úpravu prístupu k spravodlivosti, ktorá vo veľkej miere zodpovedá článku 9 ods. 2 Aarhuského dohovoru a ktorá sa tiež zaviedla smernicou 2003/35/ES:

„1. Členské štáty zaistia, aby v súlade s príslušným vnútroštátnym právnym systémom, dotknutá verejnosť:

a) ktorá má dostatočný záujem, alebo

b) ak pretrváva porušovanie práva v prípadoch, kde to právne predpisy členského štátu upravujúce správne konanie požadujú ako predbežnú podmienku,

mala prístup k opravným prostriedkom pred súdom alebo iným nezávislým a nestranným orgánom ustanoveným na základe zákona s cieľom napadnúť vecnú a procesnú zákonnosť akéhokoľvek rozhodnutia, skutku alebo nečinnosti, ktoré sú predmetom ustanovení tejto smernice o účasti verejnosti.

2. …

3. O tom, čo predstavuje dostatočný záujem a porušovanie práva, rozhodnú členské štáty v súlade s cieľom poskytnúť dotknutej verejnosti široký prístup k spravodlivosti. Na tento účel sa záujem akejkoľvek mimovládnej organizácie, ktorá spĺňa požiadavky uvedené v článku 1 odsek 2, považuje za dostatočný na účely odseku 1 písmena a) tohto článku. Tieto organizácie sa tiež považujú za nositeľa práv, ktoré môžu byť porušené v zmysle odseku 1 písmena b) tohto článku.

4. …"

4 — Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/92/EÚ z 13. decembra 2011 o posudzovaní vplyvov určitých verejných a súkromných projektov na životné prostredie (Ú. v. EÚ L 26, 2012, s. 1), naposledy zmenená a doplnená smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2014/52/EÚ zo 16. apríla 2014 (Ú. v. EÚ L 124, 2014, s. 1).

2. Ochrana prírody

15. Smernica o biotopoch [5] stanovuje chránené územia, takzvané lokality európskeho významu. Článok 6 ods. 3 vyžaduje postup *predchádzajúceho* posúdenia projektov, ktoré môžu tieto územia významne ovplyvniť:

„Akýkoľvek plán alebo projekt, ktorý priamo nesúvisí so správou lokality alebo nie je potrebný pre ňu, ale môže pravdepodobne významne ovplyvniť túto lokalitu, či už samotne, alebo v spojení s inými plánmi alebo projektmi, podlieha primeranému odhadu [posúdeniu – *neoficiálny preklad*] jeho dosahov na danú lokalitu z hľadiska cieľov ochrany lokality. Na základe výsledkov zhodnotenia dosahov na lokalitu a podľa ustanovení odseku 4 príslušné vnútroštátne orgány súhlasia s plánom alebo projektom iba po presvedčení sa, že nepriaznivo neovplyvní integritu príslušnej lokality, a v prípade potreby po získaní stanoviska verejnosti.“

16. Toto ustanovenie sa podľa článku 7 smernice o biotopoch vzťahuje aj na chránené vtáčie územia, ktoré boli vyhlásené na základe smernice o vtáctve [6].

C – *Právo Slovenskej republiky*

17. § 14 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení uplatniteľnom na spor vo veci samej stanovuje:

„(1) Účastníkom konania je ten, o koho právach, právom chránených záujmoch alebo povinnostiach sa má konať alebo koho práva, právom chránené záujmy alebo povinnosti môžu byť rozhodnutím priamo dotknuté; účastníkom konania je aj ten, kto tvrdí, že môže byť rozhodnutím vo svojich právach, právom chránených záujmoch alebo povinnostiach priamo dotknutý, a to až do času, kým sa preukáže opak.

(2) Účastníkom konania je aj ten, komu osobitný zákon také postavenie priznáva.“

18. § 250b ods. 2 a 3 Občianskeho súdneho poriadku v znení uplatniteľnom na spor vo veci samej (ďalej len „OSP“) obsahuje okrem iného aj tieto ustanovenia týkajúce sa obsahu položenej prejudiciálnej otázky:

„(2) Ak žalobu podá niekto, kto tvrdí, že mu rozhodnutie správneho orgánu nebolo doručené, hoci sa s ním ako s účastníkom konania malo konať, súd overí správnosť tohto tvrdenia a uloží správnemu orgánu doručiť tomuto účastníkovi správne rozhodnutie a podľa okolností odloží jeho vykonateľnosť. Týmto stanoviskom súdu je správny orgán viazaný. Po uskutočnenom doručení predloží správny orgán spisy súdu na rozhodnutie o žalobe. Ak sa v rámci správneho konania po vykonaní pokynu súdu na doručenie správneho rozhodnutia začne konanie o opravnom prostriedku, správny orgán o tom súd bez zbytočného odkladu upovedomí.

(3) Súd postupuje podľa odseku 2, len ak od vydania rozhodnutia, ktoré nebolo žalobcovi doručené, neuplynula lehota troch rokov.“

5 — Smernica Rady 92/43/EHS z 21. mája 1992 o ochrane prirodzených biotopov a voľne žijúcich živočíchov a rastlín (Ú. v. ES L 206, 1992, s. 7; Mim. vyd. 15/002, s. 102), naposledy zmenená a doplnená smernicou Rady 2013/17/EÚ z 13. mája 2013, ktorou sa z dôvodu pristúpenia Chorvátskej republiky upravujú určité smernice v oblasti životného prostredia (Ú. v. EÚ L 158, 2013, s. 193).

6 — Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/147/ES z 30. novembra 2009 o ochrane voľne žijúceho vtáctva (Ú. v. EÚ L 20, 2010, s. 7), naposledy zmenená a doplnená smernicou Rady 2013/17/EÚ z 13. mája 2013, ktorou sa z dôvodu pristúpenia Chorvátskej republiky upravujú určité smernice v oblasti životného prostredia (Ú. v. EÚ L 158, 2013, s. 193) (ďalej len „smernica o vtáctve“).

III – **Skutkový stav a návrh na začatie prejudiciálneho konania**

19. LZ bolo oznámením z 18. novembra 2008 informované o začatí správneho konania, v ktorom sa rozhodovalo o tom, či možno vydať súhlas s realizáciou oplotenia pozemku mimo hranice zastavaného územia obce pre akciovú spoločnosť Biely potok, a. s. (ďalej len „BPAS“). Projekt súvisel s plánovaným rozšírením zvernice, v ktorej BPAS chová jeleniu zver, a to na pozemkoch nachádzajúcich sa v chránenej krajinnej oblasti (ďalej len „CHKO“), ktorú Slovenská republika ako chránené územie podľa smernice o vtáctve a ako lokalitu európskeho významu začlenila do sústavy Natura 2000.

20. LZ požadovalo prerušiť konanie na vydanie súhlasu (ďalej len „konanie o súhlas“) a vyriešiť predbežnú otázku, ktorou je rozhodnutie príslušného Ministerstva životného prostredia o udelení výnimky z podmienok ochrany chránených druhov, pričom poukazovalo na negatíva uvedené v stanovisku Štátnej ochrany prírody, ktorá CHKO spravuje, ktoré boli svojou povahou tak závažné, že by postačovali na neudelenie súhlasu.

21. V prvej časti konania o súhlas príslušné orgány rozhodli najprv v apríli 2009 a následne v júni 2009, že LZ sa nepriznalo postavenie účastníka konania, čo je predmetom terajšieho súdneho prieskumu v konaní vo veci samej. Preto LZ podalo na Krajský súd v Trenčíne žalobu, argumentujúc v prospech svojho účastníctva v konaní o súhlas najmä ustanoveniami Aarhuského dohovoru.

22. Následne bolo konanie o súhlas voči BPAS ukončené rozhodnutím o udelení súhlasu bezodkladne vydaným 10. júna 2009, keď súčasne podľa údajov Najvyššieho súdu nadobudlo „právoplatnosť“ vyššie uvedené napadnuté rozhodnutie o nepriznaní postavenia účastníka konania.

23. Krajský súd po zistení, že pred Súdnym dvorom Európskej únie prebieha prejudiciálne konanie vo veci C-240/09 s možným vplyvom aj na rozhodovanie krajského súdu, prerušil svoje konanie až do rozhodnutia v danej veci a s prihliadnutím na následne vydaný rozsudok [7], ako aj na s ním súvisiaci rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v obdobnej veci 23. augusta 2011 rozsudkom zrušil obidve napadnuté rozhodnutia z dôvodu nesprávneho posúdenia veci a vec vrátil správnym orgánom na ďalšie konanie.

24. V tomto rozhodnutí sa krajský súd stotožnil s názorom LZ, že mu prislúcha právo na súdnu ochranu v súvislosti s právom na ochranu životného prostredia, resp. právom na priaznivé životné prostredie. Krajský súd priamo odkázal na článok 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru v spojení s článkom 44 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

25. V odvolacom konaní Najvyšší súd 26. januára 2012 prvé rozhodnutie krajského súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie s právne záväzným názorom, podľa ktorého predmet konania o účastníctve odpadol. Samostatné preskúmanie rozhodnutia o nepriznaní postavenia účastníka správneho konania môže byť prípustné len vtedy, ak správne konanie aktuálne ešte prebieha.

26. Potom krajský súd druhým rozhodnutím z 12. septembra 2012 opätovne zrušil rozhodnutia obidvoch správnych orgánov o nepriznaní účastníctva a vec vrátil na ďalšie konanie. Najvyšší súd ale 28. februára 2013 zrušil aj tento rozsudok.

27. Na uvedenom základe krajský súd tretím rozhodnutím z apríla 2013 zastavil súdny prieskum, ale LZ neodkázal na podanie návrhu na dodatočné doručenie právoplatného rozhodnutia o udelení súhlasu z dôvodu, že lehota 3 rokov na podanie žaloby od udelenia súhlasu už medzičasom prebiehajúcimi súdnymi konaniami uplynula.

7 — Rozsudok z 8. marca 2011, Lesoochranárske zoskupenie (C-240/09, EU:C:2011:125).

28. Následne v konaní o opravnom prostriedku, ktoré tentoraz iniciovalo LZ, Najvyšší súd predkladá Súdnemu dvoru Európskej únie túto prejudiciálnu otázku:

Je možné právo na účinný prostriedok nápravy a na spravodlivý proces, ktoré je zakotvené v článku 47 Charty základných práv Európskej únie, v prípade tvrdeného porušenia práva na vysokú úroveň ochrany životného prostredia vykonaného predovšetkým pre podmienky Európskej únie [smernicou o biotopoch], t. j. najmä napomáhať hľadaniu stanoviska v spojení s verejnosťou k projektu, ktorý môže pravdepodobne významne ovplyvniť osobitne chránené územia sústredené pod európsku ekologickú sústavu s názvom Natura 2000, a právo, ktorého uplatnenia sa v zmysle článku 9 [Aarhuského dohovoru] a v medziach naznačených prostredníctvom rozsudku Súdneho dvora z 8. marca 2011, Lesoochranárske zoskupenie (C-240/09, EU:C:2011:125), domáha žalobca ako nezisková organizácia založená na ochranu životného prostredia na vnútroštátnej úrovni, spravodlivo naplniť aj takým postupom vnútroštátneho súdu, ktorý zastaví súdny prieskum v spore o preskúmanie rozhodnutia o nepriznaní postavenia účastníka v správnom konaní o vydanie súhlasu, ako je tomu vo veci samej, a odkáže ho na podanie žaloby ako opomenutého účastníka v uvedenom správnom konaní?

29. Lesoochranárske zoskupenie VLK, Slovenská republika a Európska komisia predložili svoje písomné pripomienky a 18. apríla 2016 sa zúčastnili na pojednávaní. Viaceré otázky Súdneho dvora pred pojednávaním písomne zodpovedali tieto tri subjekty zúčastnené na pojednávaní a Biely potok a. s.

IV – **Posúdenie**

30. Svojím návrhom na začatie prejudiciálneho konania chce Najvyšší súd zistiť, či podmienky výkonu práv združenia na ochranu životného prostredia stanovené v slovenskom práve sú zlučiteľné s právom Únie a najmä či spĺňajú požiadavky práva na účinnú súdnu ochranu podľa článku 47 Charty základných práv.

31. Najvyšší súd správne vychádza z toho, že základné práva zaručené v právnom poriadku Únie sa uplatnia len v situáciách, ktoré upravuje právo Únie.[8] Okrem toho sa článok 47 Charty týka len práv a slobôd zaručených právom Únie. Preto najprv posúdim existenciu právneho postavenia združenia, ktoré upravuje právo Únie (v tejto súvislosti pozri bod A) a až potom sa budem zaoberať podmienkami účinnej súdnej ochrany, ktoré ukladá právo Únie (v tejto súvislosti pozri bod B).

A – *O právnom postavení združení na ochranu životného prostredia, ktoré upravuje právo Únie*

32. Najvyšší súd sa domnieva, že právo Únie je uplatniteľné, pretože spor vo veci samej sa týka povinností členského štátu, ktoré vyplývajú zo smernice o biotopoch. Okrem toho uvádza aj Aarhuský dohovor.

33. Na prvý pohľad sa žaloba v konaní vo veci samej týka účasti v konaní o súhlas na oplotenie v rámci chráneného územia. Táto účasť ale nie je výslovne a priamo upravená právom Únie. Ide skôr o koncept slovenského práva. Obsahuje však prvky, ktoré môžu byť zaručené právom Únie. V súvislosti s týmito prvkami môže byť dôležité, že právo Únie zaručuje účinnú súdnu ochranu.

8 — Pozri v tomto zmysle rozsudky z 26. februára 2013, Åkerberg Fransson (C-617/10, EU:C:2013:105, bod 19 a tam citovanú judikatúru), ako aj zo 17. decembra 2015, WebMindLicenses (C-419/14, EU:C:2015:832, bod 66).

34. Súvisiaca otázka, či v práve Únie existuje právo účasti verejnosti na konaní o súhlas, si ale nevyžaduje ďalšiu analýzu. Z návrhu na začatie prejudiciálneho konania totiž vyplýva, že LZ bolo o konaní o súhlas informované a mohlo sa vyjadriť. Z toho vyplýva, že sa mu poskytol minimálny štandard týkajúci sa práv účasti.

35. V skutočnosti LZ nemá prednostne záujem o vyjadrenie sa k projektu, ale skôr o oprávnenie súdne napadnúť povolenie projektu. Z tvrdení účastníkov konania vyplýva, že uznanie postavenie účastníka konania je podľa slovenského práva podmienkou na napadnutie konečného rozhodnutia v konaní (§ 53 slovenského Správneho poriadku a § 250b ods. 2 slovenského Občianskeho súdneho poriadku).

36. Právo Únie v skutočnosti zakladá práva združení na ochranu životného prostredia podať žalobu. Tieto práva na podanie žaloby sa dajú odvodiť jednak priamo z práva Únie, v tomto prípade z článku 6 ods. 3 smernice o biotopoch (pozri bod 1 nižšie). Ďalej sú určité práva týkajúce sa podania žaloby v súvislosti s konaním za účasti verejnosti výslovne stanovené v článku 9 ods. 2 a v článku 6 Aarhuského dohovoru (pozri bod 2 nižšie).

1. O článku 6 ods. 3 smernice o biotopoch

37. Právo podať žalobu vyplýva priamo z článku 6 ods. 3 smernice o biotopoch.

38. V tejto súvislosti však Slovensko a BPAS namietajú, že uplatnenie tohto ustanovenia už nie je predmetom konania vo veci samej, keďže sa o tom už právoplatne rozhodlo. Konštatovania Súdneho dvora týkajúce sa článku 6 ods. 3 smernice o biotopoch preto už nie sú nevyhnutné.

39. Napriek viacerým doplňujúcim otázkam zostalo na pojednávaní nejasné, či skutočne ide o rozhodnutie, ktoré možno napadnúť samostatne, alebo len o stanovisko v konaní o súhlas. Okrem toho Najvyšší súd vo svojom návrhu na začatie prejudiciálneho konania zjavne vychádza z toho, že uplatnenie smernice o biotopoch je nepochybne stále predmetom konania vo veci samej. V rámci tohto prejudiciálneho konania je preto potrebné vychádzať z tohto predpokladu.

40. Podľa článku 6 ods. 3 smernice o biotopoch akýkoľvek plán alebo projekt, ktorý môže pravdepodobne významne ovplyvniť chránené územie v zmysle smernice o biotopoch alebo smernice o vtáctve, či už samotne, alebo v spojení s inými plánmi alebo projektmi, podlieha primeranému posúdeniu jeho dosahov na danú lokalitu z hľadiska cieľov ochrany lokality. Na základe výsledkov zhodnotenia dosahov na lokalitu príslušné vnútroštátne orgány súhlasia s plánom alebo projektom iba po tom, čo sa presvedčia, že nepriaznivo neovplyvní integritu príslušnej lokality, a v prípade potreby po získaní stanoviska verejnosti.

41. Smernica o biotopoch neobsahuje žiadne usmernenie týkajúce sa toho, či článok 6 ods. 3 zakladá právo združenia na ochranu životného prostredia podať z dôvodu porušenia tohto ustanovenia žalobu. Ja som v tejto súvislosti zastávala názor, že *jednotlivci* sa môžu odvolávať na toto ustanovenie len vtedy, pokiaľ im *vnútroštátne* právo poskytuje prostriedky právnej ochrany proti opatreniam, ktoré sú v rozpore s uvedenými ustanoveniami. [9]

9 — Návrhy vo veci Waddenvereniging a Vogelbeschermingsvereniging (C-127/02, EU:C:2004:60, body 138 až 144).

42. Bolo by však nezlučiteľné so záväzným účinkom smerníc, ktorý sa im priznal článkom 288 ZFEÚ, keby sa zásadne vylúčilo, aby sa dotknuté osoby mohli odvolávať na smernicou uložené povinnosti. [10] Prinajmenšom fyzické alebo právnické osoby, ktoré sú porušením ustanovení smernice priamo dotknuté, musia mať možnosť vymôcť od príslušných orgánov, a to prípadne aj predložením veci na príslušný súd, splnenie predmetných povinností. [11]

43. Súdny dvor už takisto konštatoval, že článok 6 ods. 3 smernice o biotopoch je priamo uplatniteľný v tom rozsahu, v akom vnútroštátne orgány nesmú podľa tohto ustanovenia povoliť určitú činnosť pri existencii neistoty o neprítomnosti škodlivých vplyvov na predmetnú lokalitu. [12] Pokiaľ by sa takéto vplyvy zistili, platilo by to samozrejme o to viac. V oboch prípadoch možno povolenie vydať len výnimočne, a to po splnení podmienok stanovených v článku 6 ods. 4 smernice o biotopoch. [13]

44. No je otázne, či by prípadným porušením článku 6 ods. 3 smernice o biotopoch bolo LZ priamo dotknuté.

45. Priamo dotknutými sú v každom prípade osoby, ktoré tvrdia porušenie vlastných *práv*, o to však podľa všetkého v prejednávanej veci nejde.

46. Súdny dvor už ale uznal, a to dokonca v súvislosti s LZ a smernicou o biotopoch, že organizáciám na ochranu životného prostredia sa musí umožniť napadnúť na súde rozhodnutie prijaté v rámci správneho konania, ktoré by mohlo byť v rozpore s právom Únie v oblasti životného prostredia. [14]

47. V tom istom zmysle Súdny dvor zdôrazňuje oprávnenie fyzických *alebo* právnických osôb zakročiť proti riziku prekročenia limitných hodnôt, ktoré slúžia na účely ochrany zdravia. [15] Zatiaľ čo priama dotknutosť fyzických osôb môže vyplývať z toho, že je dotknuté ich vlastné zdravie, nemožno to tvrdiť o právnických osobách.

48. Právnické osoby, ako napr. združenia na ochranu životného prostredia, môžu byť však porušením právnych úprav týkajúcich sa ochrany zdravia dotknuté v rozsahu, v akom je právne uznaný ich záujem na ochrane zdravia. V prejednávanej veci síce nejde o ochranu zdravia, ale v súvislosti s ochranou životného prostredia je právne uznanie záujmov združenia ešte zreteľnejšie. V práve Únie je uznanie záujmov určitých združení na ochrane životného prostredia stanovené v článku 1 ods. 2 písm. e) druhej vete smernice 2011/92 a ešte širšie v článku 2 bodu 5 Aarhuského dohovoru. Členské štáty musia uznať združenia podporujúce ochranu životného prostredia a spĺňajúce požiadavky vnútroštátneho práva. Pritom sa musí zaručiť „široký prístup k spravodlivosti“ a potrebný účinok opravného prostriedku, ktorý združenie podá na súd podľa smernice 2011/92. [16]

49. Na základe právneho uznania záujmu týchto združení na ochrane životného prostredia sú združenia porušením priamo uplatniteľných ustanovení práva životného prostredia Únie dotknuté v dostatočnej miere na to, aby sa mohli pred vnútroštátnymi súdmi odvolávať na tieto ustanovenia. To platí najmä vtedy, keď argumentujú porušením článku 6 ods. 3 smernice o biotopoch.

10 — Rozsudky zo 7. septembra 2004, Waddenvereniging a Vogelbeschermingsvereniging (C-127/02, EU:C:2004:482, bod 66), a z 25. júla 2008, Janecek (C-237/07, EU:C:2008:447, bod 37 a tam citovaná judikatúra).

11 — V tomto zmysle rozsudky z 25. júla 2008, Janecek (C-237/07, EU:C:2008:447, bod 39), a z 26. mája 2011, Stichting Natuur en Milieu a i. (C-165/09 až C-167/09, EU:C:2011:348, bod 100).

12 — Rozsudok zo 7. septembra 2004, Waddenvereniging a Vogelbeschermingsvereniging (C-127/02, EU:C:2004:482, body 68 a 69).

13 — Pozri rozsudok zo 7. septembra 2004, Waddenvereniging a Vogelbeschermingsvereniging (C-127/02, EU:C:2004:482, bod 60).

14 — Pozri rozsudok z 8. marca 2011, Lesoochranárske zoskupenie (C-240/09, EU:C:2011:125, bod 51).

15 — Rozsudok z 25. júla 2008, Janecek (C-237/07, EU:C:2008:447, body 38 a 39).

16 — Rozsudok z 15. októbra 2009, Djurgården-Lilla Värtans Miljöskyddsförening (C-263/08, EU:C:2009:631, bod 45).

50. Článok 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru tiež uznáva, že porušením článku 6 ods. 3 smernice o biotopoch môžu byť združenia na ochranu životného prostredia priamo dotknuté. Toto ustanovenie síce nie je priamo uplatniteľné,[17] ale keď hrozí porušenie smernice o biotopoch, prináleží vnútroštátnemu súdu, aby s cieľom zabezpečiť účinnú súdnu ochranu v oblastiach, ktoré patria do práva Únie týkajúceho sa životného prostredia, poskytol taký výklad vnútroštátneho práva, ktorý bude v čo najväčšej možnej miere v súlade s cieľmi stanovenými v článku 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru.[18] Cieľom týchto ustanovení je umožniť zabezpečenie účinnej ochrany životného prostredia.[19] Keďže Aarhuský dohovor je integrálnou súčasťou práva Únie, má takú istú povinnosť aj Súdny dvor.

51. K uskutočneniu cieľa efektívneho výkonu práva životného prostredia prispieva, keď sú uznané združenia na ochranu životného prostredia oprávnené presadzovať priamo uplatniteľné ustanovenia práva životného prostredia Únie, teda najmä článok 6 ods. 3 smernice o biotopoch.

52. Tento výsledok okrem toho nie je cudzí právu Únie, keďže uznané združenia na ochranu životného prostredia sa môžu odvolávať na článok 6 smernice o biotopoch aj v rámci žaloby v zmysle článku 11 smernice 2011/92, resp. článku 9 ods. 2 Aarhuského dohovoru.[20]

53. Preto je potrebné konštatovať, že v zmysle článku 1 ods. 2 písm. e) druhej vety smernice 2011/92 musia uznané združenia na ochranu životného prostredia disponovať možnosťou napadnúť na súde porušenie článku 6 ods. 3 smernice o biotopoch.

2. O Aarhuskom dohovore

54. Okrem toho je možné oprávnenie na podanie žaloby v spore vo veci samej oprieť aj priamo o Aarhuský dohovor.

55. Podľa článku 9 ods. 2 Aarhuského dohovoru musia zmluvné štáty tohto dohovoru umožniť členom zainteresovanej verejnosti prístup k procesu preskúmania s cieľom napadnúť vecnú a procesnú zákonnosť akéhokoľvek rozhodnutia, úkonu alebo opomenutia, pre ktoré platí článok 6. Súhlas s oplotením, ktorý vyvolal spor vo veci samej, by mal spadať pod článok 6 ods. 1 písm. b).

a) O právnych účinkoch Aarhuského dohovoru

56. Aarhuský dohovor bol podpísaný vtedajším Európskym spoločenstvom a následne prijatý rozhodnutím 2005/370. Podľa ustálenej judikatúry sú preto ustanovenia tohto dohovoru podľa článku 216 ods. 2 ZFEÚ od tohto dátumu integrálnou súčasťou právneho poriadku Únie.[21]

57. Dohovor bol síce uzatvorený Spoločenstvom a všetkými jeho členskými štátmi na základe delenej právomoci, ale Súdny dvor, na ktorý sa subjekt obráti v súlade s článkom 267 ZFEÚ, má právomoc stanoviť hranicu rozdeľujúcu povinnosti, ktoré má Únia, a tie, ktoré majú len členské štáty a (na tento účel) poskytnúť výklad ustanovení Aarhuského dohovoru.[22] Ak tento súd dospeje k záveru, že určité ustanovenie patrí k povinnostiam prebratým Úniou, tak výklad tohto ustanovenia tiež spadá do jeho právomoci.

17 — Rozsudky z 8. marca 2011, Lesoochranárske zoskupenie (C-240/09, EU:C:2011:125, bod 45), a z 13. januára 2015, Rada a i./Vereniging Milieudefensie a Stichting Stop Luchtverontreiniging Utrecht (C-401/12 P až C-403/12 P, EU:C:2015:4, bod 55), ako aj Rada a Komisia/Stichting Natuur en Milieu a Pesticide Action Network Europe (C-404/12 P a C-405/12 P, EU:C:2015:5, bod 47).

18 — Rozsudok z 8. marca 2011, Lesoochranárske zoskupenie (C-240/09, EU:C:2011:125, bod 50).

19 — Rozsudok z 8. marca 2011, Lesoochranárske zoskupenie (C-240/09, EU:C:2011:125, bod 46).

20 — Rozsudok z 12. mája 2011, Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland, Landesverband Nordrhein-Westfalen (C-115/09, EU:C:2011:289, bod 49).

21 — Rozsudok z 8. marca 2011, Lesoochranárske zoskupenie (C-240/09, EU:C:2011:125, bod 30, a tam citovaná judikatúra).

22 — Rozsudok z 8. marca 2011, Lesoochranárske zoskupenie (C-240/09, EU:C:2011:125, bod 31, a tam citovaná judikatúra).

58. Článok 6 Aarhuského dohovoru stanovuje pre povolenie určitých činností s posúdením vplyvu na životné prostredie účasť verejnosti. Článok 9 ods. 2 upravuje zodpovedajúce právo na podanie žaloby. Tieto ustanovenia boli z veľkej časti prebraté smernicou 2011/92, takže sa týkajú oblasti, ktorá je vo veľkom rozsahu obsiahnutá v práve Únie. Z tohto dôvodu má Súdny dvor neobmedzenú právomoc na výklad článku 6 a článku 9 ods. 2 Dohovoru. [23]

59. Tieto ustanovenia môžu zakladať práva a slobody zaručené právom Únie v zmysle článku 47 Charty buď priamo, alebo takým spôsobom, že determinujú obsah ustanovení sekundárneho práva Únie, resp. práva členských štátov. Nič nepoukazuje na to, že by spor vo veci samej mal spadať do druhej uvedenej kategórie. Z toho vyplýva, že článok 6 a článok 9 ods. 2 Dohovoru zakladajú pôsobnosť článku 47 Charty len vtedy, ak majú priamy účinok, ktorý zvýhodňuje také združenie, akým je LZ v spore vo veci samej.

60. Ustanovenia dohody uzatvorenej Úniou a jej členskými štátmi s tretími štátmi sa musia považovať za ustanovenia s priamym účinkom v prípade, ak vzhľadom na ich znenie, ako aj na predmet a povahu tejto dohody, resp. „spôsob a štruktúru“ dohody obsahujú jasnú a presnú povinnosť, ktorej splnenie alebo účinky nezávisia od vydania žiadneho ďalšieho aktu. [24]

61. V tejto súvislosti je potrebné poukázať najprv na to, že Aarhuský dohovor, ako vyplýva z jeho článku 1, na rozdiel napríklad od dohôd WTO, [25] svojím účelom a povahou smeruje k tomu, aby sa v oblasti ochrany životného prostredia založili práva jednotlivcom a združeniam. Presne tieto ciele, resp. ich neexistenciu, zdôraznil Súdny dvor, keď v rozsudku Intertanko skúmal charakter a štruktúru dohovoru z Montego Bay. [26]

62. Okrem toho Súdny dvor už v súvislosti s článkom 11 smernice 2011/92 konštatoval, že tento článok je v súvislosti s právami združení na ochranu životného prostredia priamo uplatiteľný. [27] To musí platiť aj pre článok 9 ods. 2 Dohovoru, keďže toto ustanovenie je z hľadiska významu zhodné s článkom 11 smernice 2011/92.

63. V ďalšej časti je ešte potrebné preskúmať, či aj článok 6 ods. 1 písm. b) Dohovoru obsahuje jasnú a presnú povinnosť, ktorej splnenie a účinky nezávisia od vydania žiadneho ďalšieho aktu. [28]

b) O článku 6 ods. 1 písm. b) Aarhuského dohovoru

64. Podľa článku 6 ods. 1 písm. b) Aarhuského dohovoru zmluvné strany budú uplatňovať ustanovenia tohto článku týkajúce sa účasti verejnosti v súlade so svojím vnútroštátnym právom na rozhodnutia o navrhovaných činnostiach neuvedených v prílohe I, ktoré môžu mať významný vplyv na životné prostredie. Strany na tento účel určia, či určitá navrhovaná činnosť podlieha článku 6.

23 — Pozri rozsudky z 19. marca 2002, Komisia/Írsko (C-13/00, EU:C:2002:184, bod 20); zo 7. októbra 2004, Komisia/Francúzsko, C-239/03, EU:C:2004:598, body 29 až 31); z 8. marca 2011, Lesoochranárske zoskupenie (C-240/09, EU:C:2011:125, bod 36), a zo 4. septembra 2014, Komisia/Rada (C-114/12, EU:C:2014:2151, bod 102).

24 — Rozsudok z 8. marca 2011, Lesoochranárske zoskupenie (C-240/09, EU:C:2011:125, bod 44 a tam citovaná judikatúra).

25 — Pozri rozsudky z 12. decembra 1972, International Fruit Company a i. (21/72 až 24/72, EU:C:1972:115); z 1. marca 2005, Van Parys (C-377/02, EU:C:2005:121, body 39, 42 a nasl.), a zo 16. júla 2015, Komisia/Rusal Armenal (C-21/14 P, EU:C:2015:494, body 38 a 39).

26 — Rozsudok z 3. júna 2008, The International Association of Independent Tanker Owners a i. (C-308/06, EU:C:2008:312, body 64 a 65). Pozri v tejto súvislosti KOKOTT, J.: International Law – A Neglected ‚Integral' Part of the EU Legal Order? In: *De Rome à Lisbonne: les juridictions de l'Union européenne à la croisée des chemins – Mélanges en l'honneur de Paolo Mengozzi*, Bruylant, Bruxelles 2013, s. 61, 76 a nasl.

27 — Rozsudok z 12. mája 2011, Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland, Landesverband Nordrhein-Westfalen (C-115/09, EU:C:2011:289, bod 57).

28 — Pozri rozsudok z 8. marca 2011, Lesoochranárske zoskupenie (C-240/09, EU:C:2011:125, bod 44 a tam citovaná judikatúra).

65. Príloha I Dohovoru sa týka článku 6 ods. 1 písm. a), ktorý pre povolenie činností uvedených v tejto prílohe stanovuje povinnú účasť verejnosti. Oplotenie určitých plôch na účely rozšírenia zvernice tam však nie je uvedené.

66. Skutočnosť, že článok 6 ods. 1 písm. b) Dohovoru odkazuje na vnútroštátne právo a že stanovuje, že zmluvné strany budú článok 6 uplatňovať, by mohol znamenať, že realizácia účasti verejnosti na základe článku 6 ods. 1 písm. b) prichádza do úvahy výlučne podľa práva zmluvných strán. V tomto zmysle možno chápať aj názor Výboru pre dodržiavanie Aarhuského dohovoru.[29] V tomto prípade by bolo priame uplatňovanie tohto ustanovenia vylúčené.

67. Pri presnejšom pozorovaní ale znenie článku 6 ods. 1 písm. b) Dohovoru neodôvodňuje záver, že podmienkou uplatnenia tohto ustanovenia je prebratie Úniou alebo členskými štátmi.

68. V záväznom francúzskom znení článku 6 ods. 1 písm. b) druhej vete Dohovoru sa totiž výslovne konštatuje, že zmluvné strany *v každom prípade* rozhodujú, či je nevyhnutná účasť verejnosti.[30] Takisto záväzné znenie v anglickom[31] a ruskom[32] jazyku vyjadrujú prinajmenšom ten istý zmysel. Síce výslovne nevyžadujú posúdenie v každom jednotlivom prípade, ale podľa nich sa vždy musí určiť, či určitá navrhovaná činnosť podlieha článku 6.

69. Z toho vyplýva, že druhá veta článku 6 ods. 1 písm. b) Dohovoru je prinajmenšom bezpodmienečná v tom rozsahu, v akom musia zmluvné strany v každom prípade v podstate rozhodnúť, či určitá činnosť spadá do oblasti účasti verejnosti podľa článku 6. Teda to, či toto posúdenie vykonajú, nepatrí do ich voľnej úvahy.

70. Priamej uplatniteľnosti tejto povinnosti nebráni ani skutočnosť, že článok 6 Dohovoru sa podľa článku 6 ods. 1 písm. b) prvej vety má uplatňovať „v súlade so svojím vnútroštátnym právom“. Tento odkaz nemožno chápať v tom zmysle, že povinnosť posúdenia v každom jednotlivom prípade musí byť stanovená vo vnútroštátnom práve. V takom prípade by totiž bola druhá veta článku 6 ods. 1 písm. b) nadbytočná.

71. Naopak, článok 6 Dohovoru je ako súčasť práva Únie už nevyhnutne súčasťou práva členských štátov, a preto v zásade tvorí postačujúci právny základ na posúdenie nevyhnutnosti účasti verejnosti.

72. Na základe toho odkaz na vnútroštátne právo znamená predovšetkým to, že z tohto práva je potrebné vybrať prvky, ktoré článok 6 Dohovoru nestanovuje dostatočne presne. Predpokladom na posúdenie nevyhnutnosti účasti verejnosti je najmä to, že pre spornú činnosť existuje povoľovacie konanie, v rámci ktorého môže byť táto otázka posúdená. Stanovenie povoľovacieho konania vymedzuje, aké činnosti vôbec pripadajú na uplatnenie článku 6 do úvahy, a umožňuje určiť orgán, ktorý musí preskúmať nevyhnutnosť účasti verejnosti.

73. Vo veci samej je tento predpoklad splnený, keďže sporné oplotenie si vyžaduje povolenie. Pravdepodobná je dokonca minimálna miera účasti verejnosti, keďže LZ bolo o konaní o súhlas informované a mohlo sa k nemu vyjadriť.

74. Povinnosti na posúdenie nevyhnutnosti účasti verejnosti zodpovedá právo na takéto posúdenie, keďže cieľom Dohovoru je podľa jeho článku 1 takéto práva založiť. Ak však takéto právo existuje, musia mať oprávnené osoby takisto možnosť presadiť ho súdnou cestou.

29 — Zistenia a odporúčania z 24. septembra 2010, Cultra Residents' Association/Spojené kráľovstvo (ACCC/C/2008/27, body 44 a 45). V súvislosti s týmto výborom pozri moje návrhy vo veci Edwards (C-260/11, EU:C:2012:645, bod 8).

30 — „Les parties déterminent dans chaque cas si l'activité proposée tombe sous le coup de ces dispositions“.

31 — „To this end, Parties shall determine whether such a proposed activity is subject to these provisions“.

32 — „С этой целью Стороны определяют, охватывается ли такой планируемый вид деятельности этими положениями“.

75. Okrem toho je okruh oprávnených osôb dostatočne jasne určený Aarhuským dohovorom v spojení s jeho prebratím smernicou 2011/92 a príslušným právom členských štátov. Cieľom článku 6 Dohovoru je účasť „zainteresovanej verejnosti“, ktorá je definovaná v článku 2 bode 5 Dohovoru a ktorá podľa tejto definície zahŕňa mimovládne organizácie podnecujúce k ochrane životného prostredia a spĺňajúce všetky požiadavky vnútroštátneho práva. Členské štáty musia takéto organizácie v rámci prebratia smernice 2011/92 uznať, pričom musia zabezpečiť „široký prístup k spravodlivosti“ a nesmú brániť praktickej účinnosti ustanovení o práve združenia podať opravný prostriedok na súd.[33] Ak LZ spadá do tohto okruhu, musí mať toto združenie tiež možnosť presadiť svoj nárok na preskúmanie uplatnenia článku 6 Dohovoru.[34]

76. Čo sa týka kritérií na rozhodovanie o uplatnení článku 6 Dohovoru v konkrétnom prípade, je potrebné vychádzať z účelu tohto rozhodovania. V každom prípade podľa anglického a ruského znenia druhej vety článku 6 ods. 1 písm. b) slúži toto rozhodovanie výslovne na uskutočnenie prvej vety, t. j. na uplatnenie ustanovení tohto článku aj na rozhodnutia o navrhovaných činnostiach neuvedených v prílohe I, ktoré môžu mať významný vplyv na životné prostredie. Francúzske znenie síce neuvádza tento účel výslovne, ale ani z tohto znenia nevyplýva iný účel, ktorý by mohlo mať rozhodnutie o uplatnení článku 6.

77. Ako Súdny dvor už rozhodol v súvislosti so smernicou 2011/92[35] a smernicou 2001/42[36], ktoré obsahujú veľmi podobné ustanovenia, tento účel ohraničuje výkon voľnej úvahy, ktorá je priznaná zmluvným stranám v rámci článku 6 ods. 1 písm. b) Dohovoru. Keď plánované činnosti môžu mať významný vplyv na životné prostredie, musí rozhodnutie zmluvných strán smerovať k uplatneniu článku 6. Na základe tejto súvislosti založenej na účele je povinnosť týkajúca sa účasti verejnosti pri pravdepodobnosti významného vplyvu na životné prostredie aj priamo uplatniteľná.[37]

78. Dohovor neobsahuje žiadnu definíciu toho, aké vplyvy na životné prostredie sú významné. Preto majú členské štáty v tejto súvislosti v zásade určitú mieru voľnej úvahy. Smernica o biotopoch ale konkretizuje požiadavky, ktoré je potrebné klásť v oblasti európskej ochrany prírody v súvislosti s významnosťou vplyvov na životné prostredie. V tomto zmysle môže riziko ohrozenia prísne chránených druhov spôsobiť nevyhnutnosť posúdenia vplyvov na životné prostredie určitého projektu.[38] Taktiež je potrebné v rámci posúdenia podľa smernice 2011/92 preskúmať vplyvy projektov na ciele ochrany chránených lokalít.[39] Na základe toho je potrebné vychádzať z toho, že negatívne vplyvy na ciele ochrany európskych chránených lokalít je v zásade potrebné považovať za významné v zmysle článku 6 ods. 1 písm. b) Dohovoru. Možnosť takýchto vplyvov navrhovaných činností preto spravidla zaväzuje k uplatneniu článku 6 Aarhuského dohovoru.

33 — Pozri rozsudok z 15. októbra 2009, Djurgården-Lilla Värtans Miljöskyddsförening (C-263/08, EU:C:2009:631, bod 45).

34 — Pozri v súvislosti so smernicou 2011/92 rozsudok z 30. apríla 2009, Mellor (C-75/08, EU:C:2009:279, bod 58).

35 — Pozri napríklad rozsudky z 24. októbra 1996, Kraaijeveld a i. (C-72/95, EU:C:1996:404, body 50 a 61), a z 21. marca 2013, Salzburger Flughafen (C-244/12, EU:C:2013:203, body 29 a 41 až 43).

36 — Smernica 2001/42/ES Európskeho parlamentu a Rady z 27. júna 2001 o posudzovaní účinkov určitých plánov a programov na životné prostredie [Ú. v. ES L 197, 2001, s. 30; Mim. vyd. 15/006, s. 157, v skratke smernica o SEP (strategické environmentálne posudzovanie)]. Pozri v tejto súvislosti rozsudky z 22. septembra 2011, Valčiukienė a i. (C-295/10, EU:C:2011:608, bod 46), ako aj z 10. septembra 2015, Dimos Kropias Attikis (C-473/14, EU:C:2015:582, body 46 a 47).

37 — Pozri v súvislosti so smernicou 2011/92 napríklad rozsudok z 21. marca 2013, Salzburger Flughafen (C-244/12, EU:C:2013:203, body 41 a 42).

38 — Pozri v súvislosti s ochranou druhov rozsudok z 11. januára 2007, Komisia/Írsko (C-183/05, EU:C:2007:14, body 34 až 37), a moje návrhy vo veci Mellor (C-75/08, EU:C:2009:32, bod 54).

39 — Rozsudok z 24. novembra 2011, Komisia/Španielsko (C-404/09, EU:C:2011:768, body 84 až 92).

79. Tento výklad sa síce v Príručke na uplatňovanie dohovoru neuplatňuje jednoznačne, no aj tento dokument konštatuje, že možnosť významných vplyvov na životné prostredie vyvoláva povinnosť rozhodnúť o uplatnení článku 6. Toto rozhodnutie sa môže podľa príručky zakladať na preskúmaní každého jednotlivého prípadu, ale aj na prahových hodnotách alebo kritériách. Tento dokument sa zaoberá aj možnosťou presadiť splnenie povinnosti na vykonanie účasti verejnosti podľa článku 6 súdnou cestou. [40]

80. Na základe toho vyplýva z článku 6 ods. 1 písm. b) Aarhuského dohovoru právo uznaných združení na ochranu životného prostredia, aby orgány príslušné podľa vnútroštátneho práva v konkrétnom prípade posúdili, či navrhované činnosti môžu mať významný vplyv na životné prostredie a či sa preto na tieto činnosti má uplatniť článok 6.

c) O hraniciach povinnosti účasti verejnosti

81. Proti vyššie uvedenému riešeniu by však mohla hovoriť možná neohraničenosť článku 6 ods. 1 písm. b) Aarhuského dohovoru. Mohlo by sa totiž vychádzať z toho, že článok 6 ods. 1 písm. b) Dohovoru zahŕňa každú možnú činnosť, a preto vyžaduje rozsiahlu kontrolu.

82. Judikatúra Súdneho dvora k relevantným ustanoveniam smernice 2011/92 a smernice 2001/42 [41] sa naopak týka len určitých prípadov, konkrétne typov projektov uvedených v prílohe II smernice 2011/92 [42], a prijímania plánov a programov, ktorých prijímanie upravujú vnútroštátne zákony a správne predpisy, ktoré určia príslušné orgány na ich prijatie, ako aj postup ich vypracovania. [43] V oboch prípadoch teda príslušný zákonodarca urobil predbežný výber činností, ktoré prichádzajú do úvahy v súvislosti s posudzovaním vplyvu na životné prostredie.

83. Ale aj pôsobnosť článku 6 ods. 1 písm. b) Dohovoru je obmedzená prinajmenšom v tom zmysle, že účasť verejnosti musí prebiehať v súlade s vnútroštátnym právom. Ako už bolo uvedené, znamená to, že pre spornú činnosť musí existovať povoľovacie konanie, v rámci ktorého môže byť nevyhnutnosť účasti verejnosti posúdená a prípadne sa aj vykonať. [44] Stanovenie takýchto povoľovacích konaní príslušným zákonodarcom sa takisto spravidla zakladá na očakávaných vplyvoch daných činností.

84. Zostávajúce „riziko“ účasti verejnosti zodpovedá cieľu Dohovoru, podriadiť činnosti, ktoré môžu mať významný vplyv na životné prostredie, článku 6. Toto konanie môže totiž prispieť k tomu, aby sa zabránil alebo aspoň minimalizoval negatívny vplyv takýchto činností na životné prostredie.

d) Predbežný záver

85. Článok 6 ods. 1 písm. b) Aarhuského dohovoru teda zakladá právo uznaných združení na ochranu životného prostredia, aby orgány príslušné podľa vnútroštátneho práva v konkrétnom prípade posúdili, či navrhované činnosti môžu mať významný vplyv na životné prostredie a či sa preto na tieto činnosti musí uplatňovať článok 6. Ak je to tak, v prospech čoho v spore vo veci samej hovorí vplyv na chránenú lokalitu európskeho významu, môže byť rozhodnutie o tejto činnosti napadnuté podľa článku 9 ods. 2 Ak sa účasť verejnosti naopak zamietne, môže sa aspoň toto rozhodnutie o zamietnutí napadnúť na súde.

40 — EBBESSON, J., GAUGITSCH, H., MIKLAU, M., JENDROŚKA, J., STEC, S., MARSHALL, F.: *The Aarhus Convention: An Implementation Guide*. 2. vyd. 2014, s. 132.

41 — Pozri vyššie, bod 77.

42 — Pozri v tomto zmysle uznesenie Súdneho dvora z 10. júla 2008, Aiello a i. (C-156/07, EU:C:2008:398, bod 34).

43 — Rozsudok z 22. marca 2012, Inter-Environnement Bruxelles a i. (C-567/10, EU:C:2012:159, body 28 až 31). Konkrétnejšie moje návrhy v tejto veci (EU:C:2011:755, body 14 až 30). Pozri aj kritiku Supreme Court Spojeného kráľovstva, HS2 Action Alliance Ltd, R (on the application of) v The Secretary of State for Transport & Anor [2014] UKSC 3, § 175 – § 189.

44 — Pozri bod 72 vyššie.

3. O názore Komisie

86. Len z dôvodu úplnosti je na záver potrebné poukázať na to, že názor Komisie, že článok 6 ods. 3 smernice o biotopoch preberá článok 6 ods. 1 písm. b) Aarhuského dohovoru, a preto zakladá povinnosť účasti verejnosti, nie je presvedčivý.

87. Článok 6 ods. 3 smernice o biotopoch síce spomína možnosť účasti verejnosti v súvislosti s procesom posudzovania, ktorý sa má podľa tohto ustanovenia vykonať. Ale podľa tohto ustanovenia sa verejnosť má zúčastniť len *v prípade potreby*. Povinnosť účasti verejnosti preto musí vyplývať z iných predpisov, napríklad zo smernice 2011/92 alebo zo smernice 2001/42 alebo práve z článku 6 ods. 1 písm. b) Dohovoru.

B – *O účinnej právnej ochrane*

88. Najvyšší súd chce zistiť, či je s požiadavkami účinnej právnej ochrany zlučiteľné, ak sa súdne konanie o priznaní postavenia účastníka správneho konania združeniu na ochranu životného prostredia po ukončení tohto správneho konania ukončí a ak sa združenie na ochranu životného prostredia v tejto súvislosti odkáže na inú žalobu.

1. O opravných prostriedkoch v slovenskom práve

89. Podľa údajov Najvyššieho súdu umožňuje slovenské právo v tejto súvislosti dva opravné prostriedky, ktoré sa vzájomne dopĺňajú.

90. Prvý opravný prostriedok môže smerovať proti rozhodnutiu v správnom konaní, ktorým sa žalobkyni nepriznalo postavenie účastníka konania. V prípade úspechu tejto žaloby by sa žalobkyňa mohla zúčastniť ďalšieho konania a mohla by prípadne po ukončení konania napadnúť vecnú stránku rozhodnutia. Ale táto žaloba sa považuje za bezpredmetnú, ak sa medzičasom sporné správne konanie rozhodnutím ukončilo. V takom prípade totiž odpadne predmet súdneho konania, pretože práva účastníka konania sa už nemôžu vykonať. To je aj doterajší výsledok súdneho konania vo veci samej.

91. V takej situácii možno podať druhý opravný prostriedok podľa § 250b ods. 2 slovenského Občianskeho súdneho poriadku. Podľa neho môže osoba, ktorá nebola účastníkom ukončeného správneho konania, podať žalobu s cieľom, aby jej konečné rozhodnutie orgánu bolo doručené. Podmienkou úspechu tejto žaloby je, že sa so žalobkyňou ako s účastníkom konania malo konať. V prípade úspechu musí byť rozhodnutie správneho orgánu žalobkyni doručené a ona môže následne podať proti rozhodnutiu opravný prostriedok. To v zásade mala byť cesta, ktorou sa LZ malo vo veci samej vydať.

92. Druhý opravný prostriedok však podlieha podľa § 250b ods. 3 slovenského Občianskeho súdneho poriadku prekluzívnej lehote troch rokov od vydania správneho rozhodnutia. Táto lehota v spore vo veci samej už uplynula.

2. O uplatniteľných kritériách stanovených v práve Únie

93. Keďže právo Únie zakladá prostredníctvom článku 6 ods. 3 smernice o biotopoch, ako aj prostredníctvom článku 6 ods. 1 písm. b) a článku 9 ods. 2 Aarhuského dohovoru nárok uznaných združení na ochranu životného prostredia na súdne preskúmanie rozhodnutí, ktoré môžu významne ovplyvniť chránené územia európskeho významu v zmysle smernice o biotopoch alebo smernice o vtáctve, sú v súvislosti s presadením tohto nároku uplatniteľné základné práva zakotvené v práve Únie.

94. Zvlášť významný je v tejto súvislosti článok 47 ods. 1 Charty základných práv, ktorý uvádza Najvyšší súd. Podľa tohto článku každý, koho práva a slobody zaručené právom Únie sú porušené, má právo na účinný prostriedok nápravy pred súdom. Toto ustanovenie zakotvuje zásadu účinnej súdnej ochrany – všeobecnú zásadu práva Únie, ktorá vyplýva z ústavných tradícií spoločných členským štátom a je zakotvená v článkoch 6 a 13 EDĽP. [45]

95. Okrem toho je potrebné zohľadniť článok 9 ods. 4 Aarhuského dohovoru. [46] Podľa tohto ustanovia zabezpečia najmä postupy uvedené v článku 9 ods. 2 a 3 zodpovedajúcu a účinnú nápravu. Tieto postupy majú byť primerané, spravodlivé, včasné a nie nedostupne drahé.

96. Článok 9 ods. 4 Dohovoru je jednoznačne uplatniteľný, pokiaľ sa právo podať žalobu opiera o článok 6 ods. 1 písm. b) v spojení s článkom 9 ods. 2 Ale aj právo podať žalobu na základe článku 6 ods. 3 smernice o biotopoch spadá do pôsobnosti článku 9 ods. 4 Dohovoru, keďže toto druhé právo podať žalobu slúži na prebratie všeobecnejšieho, ale nie priamo uplatniteľného práva podať žalobu podľa článku 9 ods. 3 Dohovoru.

97. V prípade neexistencie právnej úpravy Únie v danej oblasti prináleží právnemu poriadku každého členského štátu upraviť procesné podmienky žalôb určených na zabezpečenie ochrany práv, ktoré vyplývajú z práva Únie, v prejednávanej veci z Aarhuského dohovoru a zo smernice o biotopoch, pričom členské štáty nesú v každom prípade zodpovednosť za zabezpečenie účinnej ochrany týchto práv. [47]

98. Procesné podmienky žalôb určených na zabezpečenie ochrany práv, ktoré vyplývajú z práva Únie, pritom nesmú byť menej výhodné ako procesné podmienky týkajúce sa podobných žalôb vnútroštátnej povahy (zásada ekvivalencie) a nesmú prakticky znemožniť alebo nadmerne sťažiť výkon práv, ktoré priznáva právny poriadok Únie (zásada efektivity). [48]

99. Dôkazy porušenia zásady ekvivalencie z prejednávaného prípadu nevyplývajú. Preto má ďalej význam zásada efektivity, ktorá je vyjadrením článku 47 Charty, a prípadne jej konkretizácia prostredníctvom článku 9 ods. 4 Aarhuského dohovoru.

3. O zabezpečení záruk právnej ochrany v spore vo veci samej

100. Na účely preskúmania záruk právnej ochrany v spore vo veci samej sa budem najprv všeobecne zaoberať podobou právnej ochrany v slovenskom práve, potom prekluzívnou lehotou troch rokov a nakoniec praktickým uplatnením týchto podmienok.

a) O podobe právnej ochrany

101. V prvom rade je potrebné preskúmať, či právna ochrana v slovenskom práve prakticky znemožňuje alebo nadmerne sťažuje výkon práv priznaných právnym poriadkom Únie.

45 — Rozsudky z 13. marca 2007, Unibet (C-432/05, EU:C:2007:163, bod 37); z 3. septembra 2008, Kadi a Al Barakaat International Foundation/Rada a Komisia (C-402/05 P a C-415/05 P, EU:C:2008:461, bod 335), a zo 17. marca 2011, AJD Tuna (C-221/09, EU:C:2011:153, bod 45).

46 — Rozsudok z 11. apríla 2013, Edwards a Pallikaropoulos (C-260/11, EU:C:2013:221, bod 33).

47 — Rozsudok z 8. marca 2011, Lesoochranárske zoskupenie (C-240/09, EU:C:2011:125, bod 47).

48 — Rozsudky z 8. marca 2011, Lesoochranárske zoskupenie (C-240/09, EU:C:2011:125, bod 48); zo 16. apríla 2015, Gruber (C-570/13, EU:C:2015:231, bod 37), a zo 6. októbra 2015, East Sussex County Council (C-71/14, EU:C:2015:656).

102. Prístup k právnej ochrane je v slovenskom práve dvojstupňový a nezriedka pozostáva dokonca až z troch súdnych konaní. Najprv musia dotknuté osoby dosiahnuť priznanie postavenia účastníka konania a na tento účel musia podať jeden alebo dokonca dva opravné prostriedky. Až potom môžu namietať proti spornému správnemu rozhodnutiu vo veci samej.

103. Tento systém sa síce zdá byť na prvý pohľad komplikovaný, ale nedá sa automaticky tvrdiť, že by nebol účinný alebo že by právnu ochranu nadmerne sťažoval. Naopak, právne otázky spojené s rozličnými stupňami systému spravidla musia byť zodpovedané aj v rámci jednotného konania o žalobe.

104. Ako vyplýva z článku 9 ods. 4 Aarhuského dohovoru, nesmie táto podoba právnej ochrany konanie neprimerane spomaliť, ani spôsobiť nadmerné náklady. Podobne rozhodol Súdny dvor na základe zásady efektivity pri rozdelení právnej ochrany do dvoch opravných prostriedkov, ktoré sa majú podať paralelne.[49] Či takéto riziká prakticky existujú, musia preskúmať vnútroštátne súdy.

105. V prípade, že by také riziká existovali, je vnútroštátny súd povinný vykladať a uplatňovať ustanovenie vnútroštátneho práva v súlade s požiadavkami práva Únie v rozsahu, v akom mu vnútroštátne právo priznáva mieru voľnej úvahy, a ak taký výklad nie je možný, neuplatniť žiadne ustanovenie vnútroštátneho práva, ktoré by bolo v rozpore s týmito požiadavkami.[50] V tejto súvislosti vzniká otázka, či lehota troch rokov naozaj môže byť prekážkou pre druhú žalobu, keď v tom období už prebieha intenzívny spor o tej istej otázke v rámci prvej žaloby, takže v tejto oblasti nemôže vzniknúť legitímna dôvera. Slovenské súdy by vzhľadom na medzitým skončené správne konanie mohli v záujme efektívneho vedenia konania pouvažovať nad prekvalifikovaním ex offo prvej žaloby a považovať ju za druhú žalobu. Či jeden z týchto postupov je podľa vnútroštátneho práva možný, o tom môžu rozhodnúť len slovenské súdy.

106. Preto článok 47 Charty základných práv a článok 9 ods. 4 Aarhuského dohovoru nebránia systému právnej ochrany opísanému v bodoch 89 až 91, ktorého uplatnenie konanie neprimerane nespomaľuje a nespôsobuje neprimerané náklady.

b) O prekluzívnej lehote troch rokov

107. Stanovenie primeraných prekluzívnych lehôt na výkon práv v záujme právnej istoty, ktorá súčasne chráni jednotlivcov aj orgány, je zlučiteľné s právom Únie. Také lehoty totiž nemôžu prakticky znemožňovať alebo nadmerne sťažovať výkon práv priznaných právnym poriadkom Únie.[51]

108. Pokiaľ dotknuté osoby, tak ako v spore vo veci samej, vedeli alebo museli vedieť o spornom správnom rozhodnutí, je lehota troch rokov veľmi veľkorysá.

109. Inak to treba posudzovať v prípade, ak dotknuté osoby o správnom rozhodnutí pred uplynutím lehoty troch rokov nevedeli. Ale Súdny dvor nemusí o tejto otázke v prejednávanej veci rozhodovať.

110. Z toho vyplýva, že článok 47 Charty základných práv a článok 9 ods. 4 Aarhuského dohovoru nebránia prekluzívnej lehote troch rokov na podanie opravného prostriedku proti správnemu rozhodnutiu, o ktorom dotknuté osoby vedeli.

49 — Pozri rozsudok z 15. apríla 2008, Impact (C-268/06, EU:C:2008:223, bod 51).

50 — Pozri rozsudky z 11. januára 2007, ITC (C-208/05, EU:C:2007:16, bod 70), a z 8. mája 2013, Marinov (C-142/12, EU:C:2013:292, bod 39).

51 — Rozsudky zo 16. decembra 1976, Rewe-Zentralfinanz a Rewe-Zentral (33/76, EU:C:1976:188, bod 5); zo 17. novembra 1998, Aprile (C-228/96, EU:C:1998:544, bod 19); z 30. júna 2011, Meilicke a i. (C-262/09, EU:C:2011:438, bod 56), a z 29. októbra 2015, BBVA (C-8/14, EU:C:2015:731, bod 28).

c) O priebehu konania vo veci samej

111. Otázne ale je, či je uplatnenie prekluzívnej lehoty v konaní vo veci oprávnené.

112. Medzi Slovenskou republikou a LZ je sporné, či sa môže podať druhý opravný prostriedok, žaloba opomenutého účastníka konania o doručenie správneho rozhodnutia,[52] po tom, čo správny orgán toto účastníctvo na správnom konaní už výslovne zamietol.

113. V podobných prípadoch v súvislosti s článkom 6 ods. 1 EDĽP ESĽP zastáva názor, že o pochybnostiach týkajúcich sa účinnosti opravného prostriedku je spravidla potrebné rozhodnúť tak, že sa tento opravný prostriedok skutočne podá.[53]

114. Okrem toho z návrhu na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že Najvyšší súd v konaní vo veci samej už v rozhodnutí z 26. januára 2012, t. j. niekoľko mesiacov pred uplynutím lehoty na podanie druhého opravného prostriedku, poukázal na to, že prvý opravný prostriedok je bezpredmetný a že do úvahy prichádza už len druhý opravný prostriedok.[54]

115. Na základe toho poznalo LZ právny stav včas pred uplynutím prekluzívnej lehoty a podľa predložených informácií mohlo podať druhý opravný prostriedok.

116. Na druhej strane Najvyšší súd vo svojom návrhu na začatie prejudiciálneho konania uvádza, že správne rozhodnutie, ktorým sa LZ zamietlo účastníctvo na správnom konaní rozhodnutím o udelení súhlasu s projektom oplotenia, nadobudlo *právoplatnosť*.[55] Ak by táto právoplatnosť zahŕňala obsah rozhodnutia, teda konštatovanie, že sa LZ nemusí priznať postavenie účastníka správneho konania, tak by bol správny argument LZ, že by sa tým vylúčil aj úspech druhého opravného prostriedku a že by uplatnenie jeho práv bolo prakticky nemožné. Podmienkou tohto úspechu je totiž skutočnosť, že sa LZ malo skutočne priznať postavenie účastníka konania.

117. Výkon práv LZ by bol prakticky nemožný aj vtedy, ak by ešte prebiehajúce konanie o prvom opravnom prostriedku bránilo účinnému podaniu druhého opravného prostriedku alebo ak by sa prekluzívna lehota troch rokov týmto druhým konaním neprerušila, a preto by sa nedalo očakávať rozhodnutie o právnom postavení LZ.

118. Bez ohľadu na tieto body, ktoré môžu definitívne posúdiť len vnútroštátne súdy, sa okrem toho vyskytujú indície o tom, že LZ bolo presadenie práv nadmerne sťažené. Aj podľa údajov Najvyššieho súdu týkajúcich sa vybavovania prvého opravného prostriedku podaného LZ bolo totiž podľa všetkého otvorených tak veľa otázok, že najprv ani samotný Najvyšší súd, ani Krajský súd nekonštatovali jeho vybavenie. Krajský súd naopak vyhlásil žalobu za vybavenú až v apríli 2013, po tom, čo Najvyšší súd v tejto veci rozhodol druhýkrát, a teda rok po uplynutí prekluzívnej lehoty na podanie druhého opravného prostriedku. Medzičasom naopak Krajský súd žalobe podanej LZ druhýkrát vyhovel.

119. V tom spočíva závažná indícia o tom, že LZ mohlo aj po prvom rozhodnutí Najvyššieho súdu naďalej predpokladať úspech prvého opravného prostriedku. Požadovať v tejto situácii, aby LZ napriek tomu už preventívne podalo druhý opravný prostriedok, by bolo oprávnené len vtedy, ak by sa druhé rozhodnutie Krajského súdu, ktorým sa vyhovelo jeho žalobe, jednoznačne zakladalo na nesprávnom právnom posúdení.

52 — Pozri bod 91 vyššie.

53 — Rozsudok ESĽP z 23. mája 2016, Avotiņš v. Lotyšsko (sťažnosť č. 17502/07, § 122, a citovaná judikatúra).

54 — Bod 25 návrhu na začatie prejudiciálneho konania.

55 — Bod 23 návrhu na začatie prejudiciálneho konania.

120. O tom môžu definitívne rozhodnúť len vnútroštátne súdy, ktoré pritom ale musia okrem slovenského práva zohľadniť aj všetky praktické okolnosti prípadu, teda najmä dodatočné náklady, prieťahy a iné nevýhody konania, ktoré LZ týmto priebehom konania vznikli.

121. Na základe vyššie uvedeného je potrebné konštatovať, že za okolností sporu vo veci samej nebránia článok 47 Charty základných práv a článok 9 ods. 4 Aarhuského dohovoru tomu, aby sa združenie na ochranu životného prostredia odkázalo na podanie druhého opravného prostriedku, ak by mu tento druhý opravný prostriedok prakticky neznemožnil alebo nadmerne nesťažil výkon práv zakotvených v právnom poriadku Únie.

V – **Návrh**

122. Na základe vyššie uvedeného navrhujem Súdnemu dvoru, aby rozhodol takto:

Článok 47 Charty základných práv Európskej únie a článok 9 ods. 4 Dohovoru o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia, ktorý bol podpísaný 25. júna 1998 a prijatý v mene Európskeho spoločenstva rozhodnutím Rady 2005/370/ES zo 17. februára 2005, nebránia

— takému systému právnej ochrany, akým je systém opísaný v bodoch 89 až 91, ktorého uplatnenie konanie neprimerane nespomaľuje a nespôsobuje neprimerané náklady,

— ani prekluzívnej lehote troch rokov na podanie opravného prostriedku proti správnemu rozhodnutiu, ktoré je dotknutej osobe známe,

— ani tomu, aby sa za okolností sporu vo veci samej združenie na ochranu životného prostredia odkázalo na podanie druhého opravného prostriedku, ak by mu tento druhý opravný prostriedok prakticky neznemožnil alebo nadmerne nesťažil výkon práv zakotvených v právnom poriadku Únie.